

ОРГАНІЗАЦІЯ ОЧНО-ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ORGANIZATION OF CORRESPONDENCE AND DISTANCE EDUCATION USING DIGITAL TECHNOLOGIES

Статтю присвячено особливостям організації очно-дистанційного навчання із застосуванням цифрових технологій. Встановлено, що очно-дистанційне навчання є важливим елементом підтримки глобального освітнього простору. Визначено, що дистанційне навчання – це організація освітнього процесу в умовах віддаленості його учасників один від одного та їх зазвичай опосередкованої взаємодії в закладі освіти, функціонування середовища на основі сучасних цифрових освітніх, інформаційно-комунікаційних технологій. Визначено, що для якісного навчання здобувачі освіти повинні мати хорошу самоорганізацію та вміти розраховувати свій час. Встановлено, що система управління освітнім процесом надає викладачеві можливість створювати та презентувати здобувачам освіти освітні матеріали та оцінювати їх знання. З'ясовано, що очно-дистанційна освіта є інструментом реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти, поєднуючи традиційну освіту з цифровими технологіями; освітня технологія, що поєднує навчання за участю викладача (face to face) з онлайн-навчанням, що передбачає елементи самоконтролю здобувачем освіти шляху, часу, місця та темпу навчання, а також інтеграцію навчання, досвід роботи з викладачем. Охарактеризовано моделі очно-дистанційного формату навчання, зокрема такі як ротаційна модель, модель «Flex», лабораторна ротація, модель обертання робочих зон, індивідуальна ротація, модель «інтенсивна» ординатура, модель самостійного навчання, модель збагаченого віртуального навчання. Розкрито особливості платформи Moodle в очно-дистанційному форматі навчання. З'ясовано, що організація очно-дистанційної форми навчання з використанням комплексу різноманітних цифрових освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу ефективно реалізувати процес якісної освіти та забезпечити його безперервність у кризових ситуаціях та в умовах воєнного стану.

Ключові слова: освітній процес, здобувач освіти, очно-дистанційний формат навчання, модель навчання.

The article is devoted to the peculiarities of the organization of face-to-face and distance learning with the use of digital technologies. It has been established that face-to-face and distance learning is an important element of supporting the global educational space. It was determined that distance learning is the organization of the educational process in conditions of remoteness of its participants from each other and their usually mediated interaction in the educational institution, functioning of the environment based on modern digital educational, information and communication technologies. It was determined that for quality education, students must have good self-organization and be able to calculate their time. It has been established that the educational process management system provides the teacher with the opportunity to create and present educational materials to students and evaluate their knowledge. It has been found that face-to-face and distance education is a tool for realizing the individual educational trajectory of education seekers, combining traditional education with digital technologies; educational technology that combines teaching with the participation of a teacher (face to face) with online learning, which provides elements of self-control by the learner of the way, time, place and pace of learning, as well as integration of learning, experience of working with a teacher. The models of the face-to-face and distance education format are characterized, in particular, such as the rotational model, the "Flex" model, the laboratory rotation, the model of rotating working areas, individual rotation, the "intensive" residency model, the independent study model, and the enriched virtual learning model. Features of the Moodle platform in face-to-face and distance learning format are revealed. It has been found that the organization of face-to-face and distance learning using a complex of various digital educational and information and communication technologies makes it possible to effectively implement the process of quality education and ensure its continuity in crisis situations and under martial law.

Key words: educational process, student of education, face-to-face and distance education format, education model.

УДК 378.018

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.55>

Степаненко О.К.,

канд. філол. наук, доцент,
професор кафедри
соціально-гуманітарної освіти
Комунального закладу вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської обласної
ради

Білюк О.Г.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри спеціальної освіти
Миколаївського національного
університету імені В.О. Сухомлинського

Борисюк І.Ю.,

докт. фарм. наук, доцент,
завідувач кафедри технології ліків
Одеського національного медичного
університету

Постановка проблеми. В умовах сьогодення ЗВО надається автономія у визначенні формату занять та виборі інформаційних технологій навчання. Основною метою цих заходів є не тільки своєчасне виконання вимог програми та основного освітнього плану, а й здобуття знань, набуття вмінь та навичок. У цьому контексті ЗВО зацікавлені у пошуку інноваційних форм навчання, які забезпечать якість освітнього процесу, а отже – підвищать якість освітніх послуг.

Накопичений практичний досвід очно-дистанційного навчання дозволив виявити ряд недоліків

і проблем. Здобувачі освіти навіть за наявності інформаційної бази для навчання, потребують безпосереднього контакту з викладачем, отримання консультацій та роз'яснень. Окремим питанням є контроль за вивченням матеріалом, адже сьгодні освітній процес є недостатньо самоорганізованим. Тому актуальною проблемою дослідження є вивчення особливостей очно-дистанційного навчання з використанням доступних інформаційно-цифрових технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які присвятили свої праці

різним аспектам діяльності закладів освіти можна відзначити таких науковців як В. Андрущенко, Н. Дем'яненко, М. Згуровський, С. Калашнікова, Н. Коляда, В. Кремінь, В. Луговий, А. Сбруєва, З. Таланова, О. Ярошенко та інші. Дистанційне навчання як форму освітнього процесу досліджували у наукових роботах А. Алексюк, В. Биков, І. Блощинський, П. Воловик, Ю. Жук, В. Колос, В. Кухаренко, І. Підласий, С. Мигович, В. Олійник, О. Овчарук, О. Собаєва та ін. Автори К. Осадча, В. Осадчий, В. Круглик досліджували проблему аналізу можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій та їх роль в організації освітнього процесу в Україні. Однак, доцільно відзначити, що проблема організації очно-дистанційного навчання потребує проведення більш ґрунтовніших досліджень.

Метою статті є висвітлення особливостей організації очно-дистанційного навчання із застосуванням цифрових технологій.

Виклад основного матеріалу. За досить короткий період часу ЗВО накопичили досвід та зуміли реалізувати кращі рішення в організації освітнього процесу, що є результатом наданої автономії відповідно до чинного законодавства. З огляду на те Міністерство освіти і науки України рекомендує для таких дій відповідне методичне забезпечення організації навчання, оцінки результатів навчання з використанням цифрових технологій, засобів дистанційного зв'язку [5].

Варто зауважити, що освіта має зосереджуватися на технологіях, які формують здатність здобувачів освіти навчатися, працювати з інформацією та керувати нею, швидко приймати рішення та адаптуватися до потреб ринку праці. В умовах традиційних форм і методів навчання здобувачі освіти пасивно сприймають інформацію, не вміють самостійно її здобувати, а також застосовувати набуті знання на практиці. Розвиток комп'ютерних мережових технологій став однією з перспективних платформ для розвитку сучасної системи дистанційного навчання, електронного навчання (e-learning), мобільного навчання (m-learning), які ефективно використовуються в різних формах навчання. Освіта має орієнтуватися на перспективи розвитку суспільства – необхідно використовувати новітні інформаційні технології. Кожен освітній предмет здатний істотно вплинути на психіку людини, яка формується як особистість. Нові інформаційні технології надають здобувачам освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, надають нові можливості для творчості, пошуку та закріплення будь-яких професійних навичок, дозволяють реалізувати принципово нові форми і методи навчання.

Дистанційне навчання – це організація освітнього процесу в умовах віддаленості його

учасників один від одного та їх зазвичай опосередкованої взаємодії в такому процесі на основі сучасних цифрових освітніх, інформаційно-комунікаційних технологій.

Сучасні освітні інформаційно-комунікаційні технології слід використовувати в освітньому процесі для організації очно-дистанційного формату навчання, змінюючи методичні підходи до навчання, що сприяє ефективному поєднанню прямих і опосередкованих форм взаємодії учасників освітнього процесу [1].

Для якісного навчання здобувачі освіти повинні мати хорошу самоорганізацію та вміти розраховувати свій час. Безпосередній зі здобувачами освіти важливий для ефективної корекції навчання та правильного оцінювання їх знань. Тому цікавим є питання об'єктивного оцінювання здобувачів освіти в таких умовах: якщо під час очного навчання всі дії з перевірки знань здійснюються в присутності викладача, то у дистанційних умовах викладач розробляє тести чи інші форми перевірки знань на освітніх платформах і надсилає їх здобувачам освіти із зазначеним терміном виконання. Виконання таких завдань здебільшого не контролюється викладачем, здобувачі освіти виконують контрольні роботи або в певний час, або протягом певного проміжку часу. Крім того, неможливо точно знати, чи здобувач освіти самостійно виконує завдання, чи робить це хтось інший (друзі, батьки, інші родичі), чи, можливо, знаходить правильні відповіді в мережі Інтернет. У цьому є великий недолік, оскільки здобувачі освіти під час прямого оцінювання готуються і засвоюють матеріал, а в дистанційних умовах вони не бачать такої потреби [7].

Система управління навчанням – це програмне забезпечення або веб-сайт, який використовується для планування, впровадження та оцінювання реалізації освітнього процесу. Зазвичай система управління освітнім процесом надає викладачеві можливість створювати та презентувати здобувачам освіти освітні матеріали, контролювати участь осіб, що навчаються, та оцінювати їх знання. Система управління освітнім процесом також дозволяє здобувачам освіти брати участь в інтерактивних процесах, наприклад, у потокових дискусіях, відеоконференціях і дискусійних форумах.

Очно-дистанційна освіта є інструментом реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти, поєднуючи традиційну освіту з цифровими технологіями; освітня технологія, що поєднує навчання за участю викладача (face to face) з онлайн-навчанням, що передбачає елементи самоконтролю здобувачем освіти шляху, часу, місця та темпу навчання, а також інтеграцію навчання, досвід роботи з викладачем. Це метод формальної освіти, за якого здобувач освіти вивчає одну частину матеріалу онлайн, частково самостійно керуючи власним часом, місцем,

шляхом і темпом навчання, а іншу частину матеріалу вивчає в аудиторії. При цьому всі види діяльності під час вивчення предмета логічно пов'язані між собою, завдяки чому здобувач освіти отримує цілісний освітній досвід.

Змішане навчання – це гібридна форма навчання між онлайн і офлайн форматами. Державна служба якості освіти виділила кілька моделей, за якими здобувач освіти отримує інформацію частково від викладача, а частково під час самостійної роботи.

Сьогодні в практиці ЗВО переважає змішаний тип навчання – очна участь з використанням технології дистанційного навчання. Основні моделі такого типу навчання можна представити нижче:

1. Ротаційна модель передбачає поділ осіб, що навчаються, на групи таким чином, щоб з однією групою викладач вивчав певну тему, а інша група працювала самостійно за комп'ютером, а третя група працювала в команді і разом вирішувала завдання. Усі групи виконують взаємопов'язану роботу на основі особистих потреб/рівнів кожного здобувача освіти. Особливості цієї моделі: здобувачі освіти переміщуються по класу протягом встановленого часу між різними освітніми «станціями»; принаймні одна міні-група повинна виконувати онлайн-завдання, інші повинні працювати над проектом, використовувати відповідні інструменти для ефективної роботи; здобувачі освіти повинні пройти всі «станції» протягом заняття.

2. Модель «Flex» характеризує центральний великий клас, де здобувачі освіти мають індивідуальні робочі місця – міні-кабінети. У кожного є комп'ютер (або планшет), за допомогою якого він навчається онлайн. По периметру центрального простору багато дискусійних кімнат для роботи в малих групах, мозкового штурму, а також наукових лабораторій. Крім того, є зона соціалізації, де здобувачі освіти сидять на диванах і пуфах і продовжують навчання. Найголовніше, щоб здобувачі освіти могли вільно пересуватися та групуватися відповідно до своїх потреб. Таким чином, у гнучкій моделі основна ідея полягає в тому, що здобувачі освіти, на відміну від ротаційних моделей, не обмежують кількість часу на той чи інший вид освітньої діяльності. Натомість кожен має гнучкий графік роботи, який за потреби можна змінювати.

3. Лабораторна ротація дуже схожа на модель ротаційного класу, але відрізняється тим, що здобувачі освіти не лише переміщуються від станції до станції в класі, але й переходять до онлайн-лабораторії, де вони працюють над завданням. Різні форми лабораторної моделі обертання містять одну основну ідею, в рамках занять проводиться, наприклад, фронтальна робота викладача зі здобувачами освіти, а після занять у традиційному класі здобувачі освіти переходять до комп'ютерної лабораторії, де індивідуально

працюють на комп'ютерах або планшетах, поглиблюючи та закріплюючи знання.

4. Модель обертання робочих зон – курс або урок, під час якого здобувачі освіти переміщуються протягом фіксованих періодів часу між різними заняттями, принаймні одне з яких є дистанційним. Інші місця можуть включати роботу в малих групах або в класі, групові проекти, індивідуальні заходи та завдання.

5. Індивідуальна ротація – це модель змішаного навчання, де кожен здобувач освіти має індивідуальний розклад і не обов'язково відвідує всі доступні станції. Розклад складається автоматично (за наявності програмного забезпечення в закладі освіти) або викладачем.

6. Модель «інтенсивна» ординатура. За цією моделлю семестр проходить традиційно (зазвичай влітку), а решта відбувається повністю онлайн; традиційні тижневі або вихідні сесії присвячені практичним і лабораторним заняттям, решта занять проходять онлайн; заняття в класі іноді скорочуються з трьох «кредитних» годин на тиждень до однієї або двох годин, що дає здобувачам освіти більше часу для навчання онлайн.

7. Модель самостійного навчання, за якої слухач повністю проходить курс онлайн і бере участь у навчанні в ЗВО. Викладач у цій моделі є онлайн-вчителем. Студенти можуть проходити онлайн-курс у закладі освіти (якщо дозволяють обладнання та приміщення) або вдома. Модель не може бути застосована до всіх предметів, оскільки онлайн-курси мають поєднуватися з тими, що проходять у закладі освіти в групі та з викладачем (соціальний аспект).

8. Модель збагаченого віртуального навчання – курс або предмет, де здобувачі освіти повинні пройти частину навчання під керівництвом викладача в автономному режимі (тет-а-тет), а потім виконати завдання самостійно. Онлайн-навчання є основою навчання здобувачів освіти, особливо коли вони знаходяться далеко від місцезнаходження ЗВО. Викладач зазвичай працює як онлайн, так і офлайн [2].

Використання електронних ресурсів, онлайн-лекції, поєднання самостійного навчання та співпраці в класі також є прикладами очно-дистанційного навчання.

Керуючись метою забезпечення високої якості та безпеки освітнього процесу, викладачі шукають та обирають альтернативні шляхи її забезпечення, зокрема шляхом створення електронного освітнього середовища. Електронне освітнє середовище – це сукупність умов для навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти, які забезпечуються засобами сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій.

Одним із засобів інформаційно-комунікаційних технологій, що відповідають умовам

мобільного навчання, є система Moodle (Modular Object Oriented Dynamic Learning Environment) – модульне, об'єктно-орієнтоване середовище динамічного навчання, яке є вільно розповсюджуваною системою управління освітнім контентом. Це відкрита інтернет-платформа, яка дає змогу здобувачам освіти отримувати доступ до інформаційних ресурсів та контролювати якість отриманих знань. Система управління освітнім контентом Moodle, запроваджена до карантину для оптимізації навчання здобувачів освіти, надає викладачам широкі можливості: представлення власних лекцій, відео- та аудіо матеріалів, текстових та презентаційних матеріалів, кейсів, тестових завдань, ситуаційних завдань, алгоритмів практичних навичок, методичних вказівок до освітніх практик і практичних занять, самостійної позааудиторної роботи. Заслуговує на увагу обмежений у часі доступ до матеріалів платформи, а також система моніторингу, тобто контролю успішності виконання тестових завдань з окремих тем, кафедр, модуля вивчення дисципліни та можливість їх автоматичної перевірки. Використання цієї платформи забезпечує прозору взаємодію між здобувачами освіти та викладачем, вимагає високої професійної компетентності викладачів для забезпечення якості матеріалів, представлених на ресурсі.

У багатьох ЗВО дистанційне навчання проходить за допомогою Google Class, індивідуальні консультації відбуваються через СУЕНК, комунікатор Viber, електронну пошту, телефон або через Zoom [4].

Можна виділити основні сервіси та платформи, які використовуються для організації очно-дистанційного навчання:

– Zoom, Google Meet, Google Hangouts, Microsoft Teams, Skype – платформи, які активно використовуються для проведення онлайн-занять;

– Google Classroom – онлайн-платформа, яка використовується як електронний класний журнал та щоденник з можливостями дистанційного навчання;

– Google Forms, – платформа, за допомогою якої можна легко та зручно створювати контрольні, самостійні роботи чи використовувати готові дослідження;

– Coursera, EdEra, Prometheus – платформи з великою кількістю онлайн-курсів для саморозвитку та професійного розвитку [3].

Instagram, YouTube, Facebook, Tik Tok, WeChat, Messenger, WhatsApp, Telegram також використовуються для отримання неформальної освіти, оскільки 56,9% здобувачів освіти підписані на корисні акаунти, які дозволяють їм розвиватися або знаходити цікаву для них інформацію.

Безперечно, головною перевагою навчання з використанням цифрових засобів є технологічний

розвиток та можливість впровадження новітніх педагогічних, психологічних та методичних досягнень. Наразі вже існують і постійно створюються нові освітні платформи, сайти та онлайн-школи [6].

Висновки. За результатами проведених досліджень визначено, що очно-дистанційне навчання є важливим елементом підтримки глобального освітнього простору. Організація очно-дистанційної форми навчання з використанням комплексу різноманітних цифрових освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу ефективно реалізувати процес якісної освіти та забезпечити його безперервність у кризових ситуаціях та в умовах воєнного стану.

Окрім організаційних правил забезпечення безперервності освітніх процесів, важливо, щоб поза увагою викладачів не залишалося питання соціально-психологічної підтримки здобувачів освіти. У цьому контексті особливої актуальності набуває потреба в психологічній підтримці, а саме можливість її реалізації очно або дистанційно, забезпечення спілкування та підтримки здобувачів освіти під час навчання, особливо в умовах невизначеності. Тому поєднання очного навчання з дистанційним є необхідною умовою отримання якісної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Деякі питання організації дистанційного навчання: наказ Міністерства освіти і науки України від 8 вересня 2020 року № 1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>

2. Змішане навчання – ключ до змін. URL: <http://www.gidromet.edu.kh.ua/Files/downloads/%D0%9A%D0%BB%D1%8E%D1%87%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD.pdf>

3. Котенко О. Д., Марчук О. Д. Дистанційне навчання та цифрові технології. Переваги та недоліки. IV Всеукраїнський відкритий науково-практичний онлайн-форум «Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії», м. Київ, 2022. С. 344-347.

4. Кравченко О. О. Організаційно-змістові засади дистанційного навчання у ЗВО України в умовах карантинних обмежень. Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство». 2020. № 1(9). С. 118-135.

5. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>

6. Осадча К., Осадчий В., Круглик В. Роль інформаційно-комунікаційних технологій під час епідемії: спроба аналізу. Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology. 2020. Vol. 8, Issue 1. С. 62-82.

7. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhodydo-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/>